

תאומים – היבטים רפואיים והלכתיים

ד"ר אברהם שטינברג

ריבוי עוברים הינו מצב המעורר בעיות רפואיות הן בתקופת ההריון והן בתהליך הלידה. ברם, הבעיות אינן מסתיימות עם הלידה, כי עקב סיבות ביולוגיות שונות, קיימת שכיחות יתר של סיבוכים רפואיים בתקופה המיידית לאחר הלידה ולעתים גם במשך זמן ממושך יותר¹.

והנה בנוסף לבעיות הרפואיות קיימות גם בעיות חברתיות-תרבותיות, דבר שהיה נכון יותר בעבר (כפי שסיכם ד"ר ש. קוטק במאמרו בגליון הזה), וכן בעיות הלכתיות המיוחדות למצב של תאומים, וכפי שיבואר להלן.

מבחינה ביולוגית מבחינים אנו בשני סוגי תאומים – חד-ביציים או זהים, ודו-ביציים או שונים.

תאומים זהים נוצרים, כנראה, מבצית אחת שנתפלגה לשתיים בשלבים הראשונים של התפתחותה לאחר הפרייתה. הסיבה למצב זה איננה ידועה. מנגנון זה מסביר את הזהות המוחלטת בין שני התאומים הזהים מבחינה גנטית ומורפולוגית. מעניין לציין, שכבר חז"ל הגדירו מנגנון זה של היווצרות תאומים באומרים²: „שני אחים תאומים, דטפה אחת היתה ונחלקה לשתיים“.

שכיחות תאומים זהים אינה תלויה בהשפעה גנטית או סביבתית (כגון גזע, גיל האם, מצב תזונתי וכד') ואיננה משתנה באוכלוסיות שונות. לידות כאלה מהוות רבע עד שליש מכלל סך לידות תאומים ומקובלת שכיחות של 3.5/1000 לידות.

תאומים דו-ביציים נובעים מהפרייה של שתי ביציים שהובשלו בו-זמנית מהשחלה ועברו הפרייה. נמצאו סיבות שונות להבשלת שתי ביציים, כגון יצירה עודפת של FSH ע"י תת-המוח (Hypophysis), דבר שיכול להיות קשור בגזע³,

---

1 על הפרוגנוזה של תאומים ראה בסקר גדול שנערך בשבדיה:

F. Pettersson et al., Acta Paediatr. Scand., 65:473, 1976

מקיף בשני חלקים על נושאי תאומים מבחינה רפואית:

K.Benirschke & C.K.Kim, N Engl J Med, 288:1276, 1329, 1973

וראה בשו"ת מהרש"ם, ח"ה סי' מב – „ואפשר על תאומים לא היתה כוונתו, כיון דחלושים הם בטבעם“.

2 יבמות צח, א; נידה כז, א.

ביחס לשאלה אם התאומים נוצרים מביאה אחת – ע"י בשו"ת נוב"י מהדו"ת, חאה"ע סי' פא דיון ארוך, תוך הסתמכות על דברי רופא בנידון, וברור שמבחינה רפואית צדק הנוב"י, נוד דברי הדרוש, שאמנם נוצרים תאומים מביאה אחת.

3 נמצאה שכיחות יתרה של תאומים בשבט Yoruba בניגריה, ומצאו בנשים אלו ערכים גבוהים במיוחד של FSH.

וזו גם הסיבה לשכיחות-יתר של הריון מרובה עוברים לאחר טיפול בעקרות ע"י תכשירים המגבירים הפרשת גונדוטרופינים מתת-המוח. בפּינלנד מצאו שכּיחות-יתר של תאומים בעונת הקיץ, והנחת החוקרים שם היתה שחשיפה ממושכת לשמש הביאה לגירוי-יתר של תת-הרמה (hypothalamus) וביּוץ של יותר מביצית אחת באותו מחזור. ידועים משתנים שונים הגורמים לשכיחות-יתר של לידת תאומים, מסיבה לא ברורה. עלית השכיחות ע"י עליית גיל האשה עד 37 שנים, ואחרי גיל זה השכיחות יורדת; שכּיחות-יתר בהריון מחוץ לנישואין; שכּיחות-יתר כשההריון חל בתוך שלושת החדשים הראשונים לנישואין; שכּיחות שונה בין גזעים ואוכלוסיות שונות; נטיה משפחתית ללידות תאומים.⁴

מנגנון נדיר יותר ליצירת תאומים הוא כאשר ביצית מופרית ברחם בעת שביצית אחרת כבר הופרתה קודם לכן. מצב זה מכונה Superfecundation, ונחשב כהסבר למציאות תאומים השונים זה מזה בגודל ובצורה.⁵ מצב קיצוני יותר שבו מופרית ביצית ברחם שבו יש כבר עובר מפותח, נקרא superfetation. מצבים כאלו היו מקובלים בעולם הקדמון כאפשריים. גם בספרות הרבנית מוצאים אנו תיאורים אחדים, בולטים בקיצוניותם, למצבים אלו. לדוגמא: בשו"ת חוט המשולש, סי' מ"ט, מתואר מקרה של אשה שילדה שני ילדים ברווח של 4 חדשים ביניהם. היא העידה בפני בית המשפט של הכנסיה שבהיותה בחודש החמישי להריונה מבעלה — הרתה מאהובה. מקרה נוסף תואר בספר גינת הורדים, חלק א', גן המלך, סי' קל, שלפיו ילדה אשה תינוק זמן קצר לאחר שבעלה עזב ואחר מספר חדשים ילדה עוד תינוק, ויש להניח שהרתה לשני בעת הריונה הראשון.

מעניין לציין שבספרות המודרנית תוארו מקרים של תאומים מאבות שונים, כאשר הריון אחד חל בתקופת הריון אחר, P.L. Teresaki et al, N Engl J Med, 299:590, 1978 מדווחים על אשה שנבעלה על-ידי שני גברים בתוך זמן קצר ונולדו תאומים שהוכחו על-ידי בדיקות HLA כבניהם של שני הגברים, דהיינו האשה ביציה פעמיים, וכל גבר הפרה ביצית נפרדת. בעבר תוארו מספר מקרים כגון אלו, למשל: J. Azchar, Med. Reposit. 1:319, 1810 שדיווח על תאומים שאחד מהן היה לבן והשני מולטו (בן תערובת) G. Sorge, Beitr. Gerichtl. Med., 30:415, 1973 דיווח על ששה מקרים של תאומים מאבות שונים שהוכחו ע"ח סוגי דם.

והנה ביחס לעמדת חז"ל בענין אפשרות זו מצינו חילוקי דעות. מצד אחד קיים מאמרם במס' נידה, כז, א': "אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת". ומאידך, קיימת הברייתא במס' יבמות, יב, ב': "שלוש נשים משמשות במוך... מעוברת, שמא תיעשה עוברה סנדל", ומכאן משמע בפשטות שקיימת אפשרות לעיבור-יתר. הפוסקים

4 ראה במאמרם של Benirschke & Kim.

5 יתכן שזהו ההסבר גם למצב המתואר ביבמות סה, ב — יהודה וחזקיה תאומים היו, אחד נגמרה. צורתו לסוף תשעה ואחר נגמרה צורתו לתחילת שבעה.

הפרשנים נחלקו בהסבר סתירה זו — יש שהוכיחו שדעת חז"ל היא שאין אפשרות לעיבור-יתר וביארו את הסוגיא ביבמות בכיוון זה, ויש שפרשו שדעת חז"ל היא שקיימת אפשרות לעיבור-יתר ופרשו את הסוגיא בנידה בכיוון זה. המסתבר ביותר — לאור המדע הרפואי שהבאתי לעיל — הוא פירושו של בעל גינת הורדים, שם, שעל פי רוב אמנם אין האשה מתעברת וחוזרת ומתעברת, אך מאחר וקיימים מצבים נדירים שהדבר אכן קורה — התירו חז"ל שימוש במוך למעוברת.⁷

שכיחות לידת תאומים דו-ביציים משתנה מגווע לגווע ומאיכלוסיה לאוכלוסיה. היא שכיחה יותר בין הכושים ונדירה יותר בין המונגולים. החל מסוף שנות ה-20 למאה הנוכחית קיימת מגמה של ירידה בשכיחות לידת תאומים באוכלוסיה הלבנה בארה"ב, בקנדה, באירופה ובאוסטרליה.⁸ אם בארה"ב בעבר היתה השכיחות המקובלת 1:86 לידות, הרי שכיום השכיחות מתקרבת ל-1:100. כנראה שהסיבה לכך היא הירידה הכללית בילודה, כי סיכויי לידת תאומים גדלים ככל שעולה מספר ההריונות.⁹

קיימים גם הריונות מרובי-עוברים יותר משנים, כאשר השכיחות המקובלת של שלישיה היא 1:80² (בערך 1:6400 לידות), רביעיות 1:80³ (1 לחצי מיליון). תוארו גם לידות מרובות מארבעה — הן בספרות ההיסטורית¹⁰ והן בספרות הרפואית המודרנית. הריון מרובה-עוברים כזה שכיח יותר לאחר טיפול גד עקרות האשה.

האבחנה בין תאומים זהים לבין תאומים שונים נעשית בכמה מישורים: ב-55% מהתאומים נקבע סוגם מיד לאחר הלידה, כאשר ב-35% המינים הם שונים, דבר המגדירם כתאומים שונים, וב-20% ניתן לאבחנם כתאומים זהים על סמך בדיקת השליה ומציאת כוריון אחד לשני התאומים. אכן גם כאשר קיימים שני כוריונים, עדיין יתכן שהתאומים זהים.

---

7 נידה כו, א. ביחס לשיטת הירושלמי, נידה פ"ג — ראה בספר: D. Feldman, Birth Control in Jewish Law, New York 1975, p. 183, N. 42. שיטות שונות בנידון. עמ' 6-183.

8 J.M. Elwood, N. Engl J. Med, 289:486, 1973.

9 F. Pettersson et al., Acta Paediatr. Scand. 65:473, 1976; Editorial, Lancet, 2:224, 1980.

10 כך מתואר ב"שער השמים" לר' גרשון בן שלמה (1280 בערך) במאמר שמיני (הובא ע"י

ד. מרגלית, קורות, ו, עמ' 686): "מפורסם בפי ההמון בדורנו זה, כי בעיר ארדלי" לדה אשה אחת ט' בנים ביחד ונקראו חזירים, על שם שמין החזיר מוליד על הרוב בנים רבים". וראה מאמרו של ד"ר קוטק בגליון זה, הערה 1, רשימה של הריונות מרובי עוברים במספרים גדולים.

ב-45% מהתאומים נקבעת האבחנה בגיל מאוחר יותר על סמך קני-מידה פסיים (כגון מבנה הגוף, צבע השיער, צבע קשתית העין, צורת אפרסכת האזניים, טביעת האצבעות וכד'). כמו-כן ניתן לקבוע את סוג התאומים על פי בדיקת סוגי הדם הראשיים והמשניים, אנזימים שונים והתאמת הרקמות¹¹.

מבחינה היסטורית עוררה תופעת התאומים ענין רב והתייחסות מגוונת של תרבויות ועמים שונים, כפי שסיכם זאת ד"ר קוטק במאמרו בגליון זה.

מעניין לציין עוד, שתאומים הוא כינוי לאחד משנים עשר המזלות בחלק הצפוני של גלגל המזלות. השמש עוברת בו בחודש סיון, ועל כן נקבע מזלו של חודש זה — תאומים. יש שקשרו את סיון עם תאומים על שם הכתוב¹²: „תאומי צביה הרועים בשושנים“ — המלאים בשפע בחודש זה. יש לציין שמזלות החדשים — ותאומים לסיון בכלום — מוזכרים לראשונה בספר יצירה¹³. לפי מדרש אחר¹⁴ מקבילים המזלות ל"ב שבטי ישראל לפי סדר חנותם במדבר, ותאומים מקביל לזבולון. לפי הפסיקתא רבתי מייצג מזל תאומים את יעקב ועשו¹⁵.

בהלכה

מצינו מספר הלכות שדנו ביחוד לגבי מצב של תאומים:

א. בדיני מילה וברכותיה — הרשב"א¹⁶ נשאל: „היאך אנו נוהגין בב' תאומים שנולדו ביום אחד ונימולים ביום אחד — אם ברכה אחת לשניהם בין לאב ובין למוהל או אם ברכה לכל אחד ואחד“. בתשובתו כתב הרשב"א: „לא בא מעשה לידנו בדבר זה שאגיד לך מה אנו נוהגים בו“, אך מצד ההלכה פוסק הוא שיש לברך ברכה אחת על שתי המילות. שאלה זו חזרה בתשובותיהם של ראשונים אחדים, כגון הרא"ש¹⁷, הפוסק כהרשב"א, „ואפילו לא היה התינוק השני שמה בשעה שמלו את הראשון“; הריב"ש¹⁸, המציין שבעל העטור והמהרי"ט פסקו לברך פעמיים, אך לדעתו „לא הסכימו להלכה, כבודם במקומם מונח“, ופוסק לברך רק פעם אחת; והמהר"ם מרוטנבורג¹⁹, שאף הוא פסק לברך

11 ראה במאמרם של Bernischke & Kim.

12 שיר השירים, ד, ה.

13 ועי' בפרקי דר"א, י.

14 ילקוט שמעוני, שמות, רמז ת"ח.

15 ראה כנאנציקלופדיה יודאיקה, ערך Zodiac.

16 שו"ת הרשב"א, ח"א, סי' שפב.

17 שו"ת הרא"ש, כלל כו, סי' ד.

18 שו"ת הריב"ש, סי' שפד.

19 שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, ח"ד, סי' ז.

פעם אחת, ומביא שכן פסק רבנו שמחה²⁰. ואמנם בשו"ת דרכי נועם²¹ מביא שהמנהג במצרים לברך כל הברכות של המילה, וכן ברכת שהחיינו, על כל אחד ואחד מהתאומים בפני עצמו. מצינו ואריאציה לבעיה שלפנינו בתשב"ץ²²: „שני תאומים, שנולד אחד מהול — אם די בברכה אחת לשניהם, ר"ל אשר קידש ידיד מבטן, וגם אם חייב לברך על הטפת הדם". ומסקנת המחבר לברך רק ברכה אחת, ולדעתו — כדעת הראשונים שהבאתי לעיל — שבכל תאומים אין לברך אלא ברכה אחת, „וכן נהגתי אני בכאן כן בשני תאומים נולדו בכאן, וכן נהגו על פי הוראתי במקומות אחרים, וכן שמעתי שנוהגין כן בהרבה מקומות, אלא שהם מביאים כוס לכל אחד ואחד". כמו־כן מעיר שאין להקשות היאך מלין שני תינוקות כאחד מטעם שאין עושים מצוות חבילות־חבילות, כי „מילה דרמיא על אב וכל חד וחד מיחייב למימהל בריה לא הוּו מצוות חבילות חבילות אם יוצאים בברכה אחת“.

ב. בדיני גיור — הרמב"ם פוסק²³: „הגרים אינן בדין הקרובים, אפילו שני אחים תאומים שנתגיירו מעידין זה לזה, שהגר שנתגייר כקטן שנולד הוא חשוב“.

ג. בדין ייבום וחליצה — בעל חשק שלמה נסתפק בענין תאומים זכרים שלא ידוע מי מהם הבכור, ולא רצה אף אחד מהם לייבם, וכתב שצריך בי"ד להטיל גורל ומי שיזכה בגורל חייב לייבם, והוא הדין בחליצה. ובהלכות קטנות²⁴ נסתפק באשה שילדה תאומים — אחד פטר רחמה בכ"ט אדר ראשון והשני בר"ח אדר שני, „שזה נכנס לכלל שנותיו חודש אחד קודם חברו לענין יבום מהו“. ותשובתו שגזרת מלך היא דרב יעבוד צעיר (וראה לקמן בפריטי דינים במצב זה של אדר א' — אדר ב').

ד. אדר א' — אדר ב' — שאלה שהתעוררה אצל פוסקים אחדים נוגעת למצב של תאומים, שהראשון נולד בכ"ט באדר א' והשני נולד בר"ח אדר שני — מי מהם הבכור ומתי יחגגו את חג הבר־מצוה שלהם בשנה פשוטה? המהר"י מינץ²⁵ בתשובה ארוכה בעניינים שונים הנוגעים לאדר מעובר ופשוט נוגע בין השאר בשאלה זו וקובע, כי השני שנולד בר"ח אדר שני יחגג את חג הבר־מצוה שלו בר"ח אדר (פשוט) והראשון שנולד בכ"ט אדר ראשון יחגג

20 ועי' עוד במרדכי, חולין, פ' כיסוי הדם, רמז תרנ"ז, ובשו"ע יו"ד, סי' רסה, ס"ה, ובש"ך שם, סקט"ו ובאה"ע סי' סב ס"ג.

21 שו"ת דרכי נועם, חיו"ד, סי' כז.

22 שו"ת תשב"ץ ח"ב, סי' מב.

23 רמב"ם, הל' עדות יג, ב — עפ"י הגמ' ביבמות כב, א, ועי' בשו"ת הרדב"ז, ח"ג סי' תקכא.

24 שו"ת הלכות קטנות ח"ב, סי' קעד.

25 שו"ת מהר"י מינץ, סי' ט.

את חג הבר מצוה שלו חודש מאוחר יותר מתאמו השני. ומוסיף הוא: „ומכל מקום נראה לי אם היו תאומים לוקח ראובן חלק בכורתו, כי בפטר רחם תליא מילתא“. בעל הלכות קטנות²⁴ הדין בשאלה זו לעניין ייבום קובע כי הראשון נחשב כבכור לכהן „אבל אינו בדין והיה הבכור אשר תלד (לעניין ייבום), כי אין לנו אלא דברי רבותינו דבגדול האחים הכתוב מדבר והצעיר הוא הגדול“²⁵.

ה. כדיני בכור — החכם צבי²⁷ דן בשאלת נאמנות האב או המיילדת בקביעת הבכור בין התאומים, ולדעתו נאמנת המיילדת יותר מהאב לומר מי יצא ראשון והוא הבכור, ועוד קובע הוא על פי הכלל שאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת, שאין האב נאמן לומר שאחד בנו והאחר איננו בנו — אלא כיון שמודה באחד שהוא בנו, ה"ה לגבי השני.

ביתר הרחבה נידון ענין קביעת הבכור לגבי בהמה. הכלל הוא שבכור הוא מי שיצא ראשון מהרחם, כי בפטר רחם תלתה התורה את הבכורה. המשנה²⁸ דנה בשאלה של „רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהם כאחד“ — כלומר גולדו תאומים, אך לא ידוע מי מהם יצא ראשון, ונראה כאילו שניהם פטרו את הרחם בו־זמנית. מחלוקת התנאים בשאלה מי מהם בכור לכהן. ההלכה נפסקה²⁹ „שאפשר יצאו שני ראשיהם כאחד אי אפשר שלא קדם אחד, הואיל ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון הכהן נוטל את הכחוש והשני ספק בכור... וכן אם ילדה זכר ונקבה, הרי הזכר ספק שמא הנקבה יצאת תחילה, לפיכך אין לכהן כלום שהמוציא מחברו עליו הראיה“.

ו. כדיני אבלות — בשולחן ערוך³⁰ נפסק: „יש מי שאומר, דתאומים שמת אחד מהם תוך שלשים יום והשני חי ומת לאחר ל' יום אין מתאבלין עליו“. דין זה מקורו באור זרוע, הלכות אבלות, בשם הרשב"א. לפי הגירסא שלפנינו בשולחן ערוך לא רק שאין מתאבלין על התאום שמת בתוך שלשים יום ללידתו, אלא שאין מתאבלים גם על התאום השני שמת לאחר שלשים יום. בעל הלבוש הסביר דין זה בכך שאנו רואים שגם התאום השני אינו בר־קיימא כיון שהוא מטפה אחת עם הראשון, ודוקא אם השני חולה בשעת מיתת הראשון³¹. אכן, מרבית האחרונים סבורים שיש טעות סופר בדברי השולחן ערוך ויש להשמיט את המלה „ומת“, ולפי זה הדין הוא שאין מתאבלים על התאום הראשון שמת

26 ומוסיף שם בהלכות קטנות: „ומי יודע אם לידת יעקב ועשו היתה כעין זה? ועי' בשו"ת שבות יעקב, ח"א סי' ט שחולק על זה.

27 שו"ת חכם צבי, סי' לא. ובענין נאמנות בכור בכלל עי' קידושין ע"ד, א; ירושלמי, ב"ב, פ"ג, ה"א; רמב"ם, נחלות, פ"ב, הי"ד.

28 בכורות י"ז, א.

29 רמב"ם בכורות, ה, א; טושו"ע יו"ד, ש"ית, א.

30 שו"ע, יו"ד, שצ"ד, ט.

31 וכדעת הלבוש פסק גם בשו"ת מהר"ם מלובלין, סי' סז.

תוך שלושים יום אע"פ שהתאום השני ממשיך להיות אחר שלושים יום. והסברא
זו היא להיפך מהסברו של הלבוש, דהיינו כיון ששניהם מטפה אחת והשני חי
יותר משלושים יום שמא גם הראשון בר-קיימא אע"פ שמת תוך שלושים יום,
קמ"ל שאין להתאבל עליו ככל נפל שמת תוך שלושים יום. וכן משמע במפורש
בדברי האור זרוע שכתב: „תשובה על תאומים שמת אחד מהן תוך שלושים
והשני חי — לא אמרינן מדהשני חי הראשון גמי הוה בר קיימא ואין מתאבלין
עליו”³².

ז. בדיני נדרים — „מי שנדר שאם תלד אשתו זכר יתן כ"ה ר"כ לצדקה,
ואם תלד נקבה יתן רק מחצה מזה, ואח"ו ילדה תאומים זכר ונקבה, אם צריך
ליתן א' פעם ומחצה כפי ערך זכר ונקבה או סגי רק בנדר של זכר לבד, דהא
לא נדר רק על א' — אם כך או כך?” שאלה זו נשאל המהרש"ם³³ ומוכיח
ממשנה ערוכה³⁴ שחייב ליתן שניהם. והנה דין אחד בנדרים עורר דיון בין
הפרשנים והפוסקים אם אמנם מדובר בתאומים או לאו. הכוונה לדין במשנה³⁵
האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה — ילדה זכר יטול מנה, אם נקבה מאתיים
— ילדה נקבה נוטלת מאתיים, אם זכר מנה אם נקבה מאתיים — וילדה זכר
ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתיים. נחלקו הפוסקים והמפרשים אם
המדובר כאן בלידת תאומים ואז מקבל את כל הסכומים, או שדוקא בלידת
תאומים לא יקבל ולא כלום, כי „לא אסיק דעתיה בלידת תאומים”³⁶.

ח. בהלכות שבת — „ת"ר, קושרין הטבור, ר' יוסי אומר אף חותכין...
אמר רב נחמן אמר רבה בר אביה אמר רב הלכה כר' יוסי. ואמר רב נחמן
אמר רבה בר אביה אמר רב מודים חכמים לר' יוסי בטבור של שני תינוקות
שחותכין, מ"ט — דמנתיי אהדדי” — ופירש"י: של שני תינוקות — תאומים
וקשרוין טבורן זה בזה; משום דמנתיי מהדדי — זה אילך וזה אילך וגמצאו
מסוכנין”³⁷. דעת רוב הפוסקים להלכה שגם בתינוק אחד מותר לחתוך את

---

32 וכן כתב במפורש בשו"ת מהר"ם מינץ סי' נה. ועי' באריכות בט"ז סק"ד, ש"ך סק"ט,
בבאור הגר"א סק"ב, ובחידושי רע"א — על הסעיף ביו"ד, שם. וע"ע בשו"ת ישועות
מלכו, חאה"ע, סי' צד.

33 שו"ת מהרש"ם, ח"ה, סי' מב.

34 תמורה, כ"ה, ב.

35 ג"ב, פ"ט מב, ובגמ' ב"ב קמ, ב.

36 עי' רשב"ם ב"ב, שם ד"ה ה"ג אם זכר; שו"ת הרא"ש, סוף כלל פא; טושו"ע יו"ד
רנג, כו—כו ובסמ"ע וש"ך שם; תויו"ט ומלאכת שלמה, ב"ב, שם; לח"מ, הל' זכיה
ומתנה, פ"ח ס"ו; הערת המלקט לשו"ת מהרש"ם, ח"ה, סי' מב ומד. ובענין גזירות —
עי' גזיר, יג, יא, ובתוס' שם, ד"ה והפילה ואכמ"ל.

37 שבת, קכט, ב.

טבורו בשבת³⁸, אכן כולם מסכימים שבתאומים בודאי הלכה כך היא, עקב הסכנה.

ט. בדיני טומאת מת — „יצא הראשון מת והשני חי — טהור; הראשון חי והשני מת — טמא. ר' מאיר אומר בשפיר אחד — טמא, בשני שפירים — טהור”³⁹. בבאור משנה זו נחלקו הרמב”ם והראב”ד⁴⁰ — שלפי הרמב”ם, טהור וטמא מתייחס לילוד החי שנשאר מהתאומים, ולפי הראב”ד — ההתייחסות היא לבית, שבו ילדה האשה, אבל הילוד החי תמיד טמא, עקב נגיעתו באמו הטמאה. ועי' באריכות במפרשי המשנה ובנושאי כליו של הרמב”ם, ואין כאן מקום להאריך בדינים שאינם נוהגים היום. ולדעת ר' מאיר, שאמנם אין הלכה כמותו, יש להבדיל בין תאומים זהים (=שפיר אחד) לבין תאומים שונים (=שני שפירים).

רואים אנו, אפוא, שהתאומים עוררו מאז ומעולם ענין רב, הן בתחום הרפואי והמיתולוגי והן בתחום ההלכתי בנושאים מגוונים. להלן מביא ד”ר קוטק לקט של מקורות ביהדות ובהיסטוריה על מציאות תאומים והיחס אליהם.

ה ע ר ה : כאיתור חלק מהמקורות ההלכתיים נעזרתי ע”י חיפוש ממוכן באמצעות המחשב, במסגרת פרויקט השו”ת שליך המכון לאיחזור מידע ובלשנות חישובית באוניברסיטת בראילן.

---

38 רי”ף, שבת, שם; רמב”ם, פיהמ”ש, שם ובהל’ שבת, פ”ב, ה”ד; טשו”ע א”ח, שלי”ס; אמנם בטור שם כתב בשם הרא”ש שאין חותכין אותו אלא אם כן תאומים וטבורן זבקין זה בזה. וע”ע בב”י שם, בשלטי גבורים על הרי”ף, שבת, שם, ובקרוב נתנאל על הרא”ש, שבת, שם.

39 אהלות ז, ה.

40 רמב”ם, הלי’ טומאת מת, פכ”ה, ה”א.